

גלגולי סיפור

שני סיפורי "כל נדרי" על ר' ישראל מסלנט

טוביה פרשל

א.

ערב יום כיפור, לפני שקיעת החמה, ציפו המתפללים, לבושי "קיטלים" ועטופי טליות, לבואו של רבי ישראל. הוא לא בא. השמש באה ורבי ישראל איננו. אישקט מורגש בין המתפללים, אך הם שותקים. אינם מעיזים לבטא בשפתים את הדאגה המעיקה על לבם.

הרב פושט את טליתו ועושה את דרכו לעבר ביתה של אמו של רבי ישראל. שם אומרים לו כי הלה כבר יצא מומן את הבית.

הזמן חולף. כל בתי הכנסת כבר מתפללים מעריב. בבית המדרש הגדול עדיין מחכים.

הרב, פניו חוזרות כמת, פונה אל המתפללים: "רק השי"ת יודע מה קרה לרבי ישראל, עלינו לחפש אותו".

האנשים מתפזרים, פושטים על הסימטאות והחצרות.

השעה עשר בלילה. רוב המתפללים חזרו אל בית המדרש. לא מצאו את ר' ישראל.

לפתע נפתחת דלת בית המדרש. בשמחה מודיע אחד מאלה שיצאו לחפש את רבי ישראל: "הוא בא".

והוא ממשיך: "מצאנו את רבי ישראל בגינתו של הגוי. ידיו היו אוחזות בקרני הפרה של האלמנה והוא סוחב אותה החוצה".

בדרך לבית המדרש ראה את הפרה בגינה של הגוי. אמר לעצמו הצלת ממונו של עני מצוה גדולה יותר מאמירת "כל נדרי". "שערו בנפשכם מה היה קורה אילו

מעשה ידוע ברבי ישראל מסלנט שבדרכו לתפילה בערב יום הכיפורים עם חשיכה שמע בכיתו של תינוק – שאמו עזבתו ללכת ל"כל נדרי" – עולה מאחד הבתים. הוא נכנס לבית, ישב ליד התינוק וניענע עריסתו עד שהלה נדם. אותה שעה חיכו המתפללים בדאגה ובקוצר רוח לרבי ישראל, ואף יצאו את בית הכנסת לחפש אותו.

על סיפור זה כותב מ. ליפסון במבואו לאסופתו "מדור לדור" כי בליטא מספרים אותו על רבי ישראל מסלנט, בוהלין על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ובגליציה על רבי משה לייב מקסוב. "כל ארץ וכל כיתה תולה את הגדולה בגדוליה, את תרבותה בְּרבותיה".

ב.

יש עוד "סיפור כל נדרי" על רבי ישראל מסלנט. הוא מובא בספרו של א.ש. זאקס "חרוביע ועלטען" (ניריווק 1917). המחבר שהוא בן זֶגֶר – היא גם מקום הולדתו של ר' ישראל מסלנט – מוסר את הדברים כפי שהתהלכו בקרב בני עיירתו.

פעם אחת בא רבי ישראל לזֶגֶר לבקר את אמו האלמנה. האם ביקשה מן הבן להשאר אצלה לימים הנוראים. רבי ישראל שתמיד היה עושה רצון אמו נענה לבקשתה. כאשר נדע בעיירה כי רבי ישראל אומר להתעכב בה, הזמינו הרב לדרוש בבית המדרש הגדול בעת "כל נדרי".

טוביה פרשל

רבי ישראל ופרת האלמנה. גם בסיפור זה מדובר על דחית תפילה ביום הכיפורים כדי להציל ממון ישראל מידי נכרי, אלא שבאן מיוחסים הדברים לצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט, שהיה רבו של רבי ישראל. מוסר מרק בשם אבי־זקנו רבי גרשון מסלנט:

ביום כיפורים אחד כשעמד רבי זונדל בתפילה ראה בעד החלון עז של יהודי קופצת לגינתו של נכרי. ולפי שחושש היה כי הגוי יתפוס את העז או יהרוג אותה, מיהר ויצא מכית הכנסת כשהוא מעוטר בקיטל ובטלית וגירש את העז מן הגינה.²

(1) תאריך המאורע וכמה פרטים על רבי ישראל ומשפחתו הניתנים בספר 'הרובע וועלטען' אינם מסתברים. הבאנו רק הסיפור כשהוא לעצמו.

(2) ועיין ב'מדור לדור' למ. ליפסון, כרך ג, עמ' 163, מס. 2223.

התעלמתי ממראה עיניי, הגיד רבי ישראל לאלה שמצאו אותו. "הפרה היתה נשארת בגינתו של הגוי והלה היה לוקח אותה וסוגרה בביתו. לאלמנה הענייה לא היה חלב ללקוחותיה והיא וילדיה הרכים היו נתונים לרעב. האם היה זה לרצון השי"ת? הוא ימחול לי על האיחור ביכל נדרי, אך לא היה מוחל לי על שלא מנעתי צער ומצוקה מאלמנה ויתומים עניים".¹

ג.

נוסח אחד של הסיפור על רבי ישראל והתינוק מובא בספרו של יעקב מרק "גדולים פון אונזער צייט" (עברית: "במחיצתם של גדולי הדור", תרגום: שמואל חגי, ירושלים תשי"ח, עמ' 69). והוא כותב כי הוא "מעשה אמיתי ולא אגדה". בעורו ילד שמע אותו מאמו "שהיתה ילידת סלנט וגדלה יחד עם ילדיו של רבי ישראל".

מעניין כי בספרו של מרק (עמ' 63) מופיע גם סיפור הדומה בהרבה לסיפור על